

JANTAROVÁ STEZKA V PROMĚNÁCH ČASU

Ivan Čižmář
Hana Čižmářová
Alena Humpolová
(eds.)

Doklady pobytů v jeskyních Moravského krasu a jejich okolí v době laténské, římské a stěhování národů

Evidence of stays in the caves of the Moravian Karst and their environs at the times of the La Tène, Roman and Migration periods

Tomáš Zeman – Martin Golec – Jakub Halama

ABSTRACT *The submitted paper summarizes the finds from the La Tène, Roman and Migration periods from the territory of the Moravian Karst in the context of the immediate surroundings. It is the time period from 450 B.C.E. – 568 C.E. The archaeology of the Moravian Karst caves has always been marked by Palaeolithic research. The interest in post-Palaeolithic finds were eclipsed with the exception of the Hallstatt cave finds in the Býčí Skála cave. However, the change in approach to landscape in the post-revolution period shows an increasing interest in specific parts of the landscape and human activity. The authors set the cave finds and remote countryside without continuous settlement of the above-ground parts within the framework of settlement of the mentioned periods as specific places of activity. The landscape of the Moravian Karst not only deserves attention, but also includes a specific methodological approach to their assessment. The set of the mentioned ten-century period shows indisputable activity in and around the caves.*

KEY WORDS *Moravian Karst, Moravia, La Tène period, Roman period, Migration period, cave, habitation/settlement of caves, ceramics, terra sigillata, metal finds*

Úvod

Archeologické výzkumy jeskyní Moravského krasu stály u zrodu samotného oboru archeologie (prehistorie) na Moravě díky Heinrichu Wankelovi na konci 60. let 19. stol. Nápadná místa v krajině budila pozornost jako místa možných nálezů, následovaly mohyly nebo hradiště. Významnou pasáž historiografie výzkumu tohoto krasového období zastávají paleolitické výzkumy jeskyní, mezi něž náleží velké jeskyně, jako je Pekárna, Švédův stůl, Býčí skála, Výпустek, Rytířská jeskyně, Kůlna, ad. Proti tomu postpaleolitické nálezy budily pozornost pouze výjimečně, kromě výjimky – jeskynní lokality s dlouhou kontinuitou interpretací a reinterpetací v Habruvce „Býčí skále“ (např. PARZINGER – NEKVASIL – BARTH 1995; nejnověji OLIVA et al. 2015; GOLEC 2017; 2019). Časové úseky od neolitu zůstávaly často nevyhodnoceny jako svrchní vrstvy vědecky cennějších nižších paleolitických vrstev. Teoretický výzkum krasového území jeskyní mladších období stál na zcela marginální pozici a příliš se o něm až na občasné jmenování nějakého „jeskynního sídliště“ nedozvídáme (cf. PODBORSKÝ a kol. 1993). Systematický přístup k jeskyním ČR, tedy i k Moravskému krasu, jako unikátní části sociální krajiny, je tak mnohem mladšího data (MATOUŠEK – JENČ – PEŠA 2005).

Výjimečnou pozici mezi jednotlivostmi postpaleolitického výzkumu sledujeme v pracích Josefa Skutila, který postupně shromáždil celou řadu cenných informací z jeskyní Moravského krasu a přehledně je vyhodnotil (SKUTIL 1970). Skutilův přístup k jeskyním se liší od ostatních, například již v roce 1950 publikoval stať o *speleoarcheologii* (sloučení znalostí dvou disciplín – přírodovědných o jeskyních samotných a archeologie), čímž na půl století metodicky předběhl svoji dobu (SKUTIL 1950). V 2. polovině 20. stol. se tak nálezy z jeskyní Moravského krasu řadily k dokladům *osídlení* (např. STUHLÍK 1981), což dnes rozporujeme a pokládáme je až na výjimky, např. halštatské situace v Předšíně Býčí skály spojené s elitami, za doklady *návštěv* či *sekundárního obývání* na trasách dálkových komunikací (cf. GOLEC 2017; 2019). Obnovený zájem o pravěká a protohistorická společenstva, s teoretickým přístupem k jeskynním specifikům, je mnohem mladšího data, nalezneme je ve dvou diplomových

Ochoz u Brna „Křížova jeskyně“

U vchodu do Křížovy jeskyně byl v červenci 1950 při archeologickém výzkumu B. Klímy nalezen ve vrchní kulturní vrstvě antoninian Aureliana (270–275). Jeho popis a podrobné určení nebylo provedeno.

Uložení: neznámé.

Literatura: POCHITONOV 1955, 267.

Sloup „jeskyně Kůlna“

Při výzkumu K. Valocha v letech 1975–1976 byl v sedimentech ve střední části před jeskyní učiněn ojedinělý nález bronzové spony z doby římské.

1. Jednodílná germánská bronzová spona s podvázanou nožkou. Nezdobený široký páskový lučík plynule přechází v širokou drátěnou nožku, která je k lučíku ovinuta třemi závitů. Horní strana nožky je zdobena metopovitými motivy a rytými rýžkami.

Zachováno je kompletní čtyřzávitové vinutí s celou jehlou. R.: délka 88,5 mm, max. šířka 16,5 mm, výška 26 mm (obr. 8: 5).

Uložení: Moravské zemské muzeum (Ústav Anthropos), inv. č. K – 12.975/76.

Literatura: PERNIČKA 1985.

2. Okolí jeskyní

Babice nad Svitavou „Hrádek u Babic“

V roce 2008 byla při detektorové prospekci nalezena v okolí hradu ojedinělá římská mince v hloubce 5 cm (nálezc Pavel Augusta). Bez GPS.

Popis a určení mince (obr. 8: 3):

Flavius Iovianus (363–364), Siscia, AE3, 363–364

AE; 20,20/19,75 mm; 2,800 g

Av.: oděná busta císaře ve zbroji vpravo, s perlovým diadémem ve vlasech, DN IOVIA–NVS (PF AVG ?)

Rv.: VOT/V/MVLT/X ve věnci, značka mincovny ASISC

LRBC 1267; RIC VIII Siscia 426; Sear 19228.

Uložení: Muzeum Blanenska, inv. č. S 8940.

Literatura: nepublikováno.

Babice nad Svitavou, u Býčí skály

Dne 9. 3. 2018 byla při detektorové prospekci v okolí jeskyně nalezena v hloubce 10 cm ojedinělá římská mince (nálezc Tomáš Merta, ArchoMoravia). GPS: N 49° 18.451'; E 16° 41.512'.

Popis a určení mince (obr. 8: 1):

Claudius II. Gothicus (268–270), Siscia, antoninianus, 268–270

AE; 19,13/20,72 mm; 2,509 g

Av.: oděná busta císaře vpravo s paprskovitou korunou, IM(P?)...VS AVG

Rv.: stojící Laetitia vlevo, v pravé ruce drží věnec a v levé ruce roh hojnosti, LA(E?)...AVG

RIC 5/1, 226, č. 181.

Uložení: Muzeum Blanenska, inv. č. S 8937.

Literatura: nepublikováno.

Holštejn, okolí hradu a jeskyně Hladomorna

V průběhu 2. poloviny 19. století bylo v okolí hradu Holštejn a z jeskyně Hladomorna pod ním jednotlivě nalezeno několik římských mincí. V roce 1859 se na poli u hradu našel aureus císaře Traiana z let 98–117, v roce 1870 potom přímo na hradě bronzová mince císaře Nera z let 54–68 a v roce 1892 na svahu pod hradem při kopání pařezů sestercius Faustiny starší z let 141–161 a další dvě neurčené mince. Za neznámých okolností z tohoto prostoru pochází ještě bronzová mince Germanica z let 23–54. Bližší určení a popisy mincí nejsou známé.

Uložení: neznámé.

Literatura: POCHITONOV 1955, 211–212, 223, 236; SKUTIL 1970, 326–327.

Křtiny, východní okraj obce

V roce 2012 byly při opakované povrchové prospekci pomocí detektoru kovů, v hloubce 50–60 cm v jižním svažitém lesním terénu východně od obce, jednotlivě nalezeny kovové předměty z doby římské.

1. Bronzová naběračka/cedník typu E 161. Z mísovité části je zachovaný pouze rozlomený okrajový prstenec. Ploché držadlo je kompletní, má vějířovitě zakončený konec a uprostřed typické jazykovité výstupky směřující kolmo na rukojeť. Ve střední části v místě výstupků je v obdélníkovém poli umístěn dosti setřelý kolek výrobce, z jehož jména je čitelné pouze ..ICCO. R.: délka 389 mm, Ø okraje mísovité části 160 mm, max. šířka držadla 48,5 mm (obr. 8: 6).

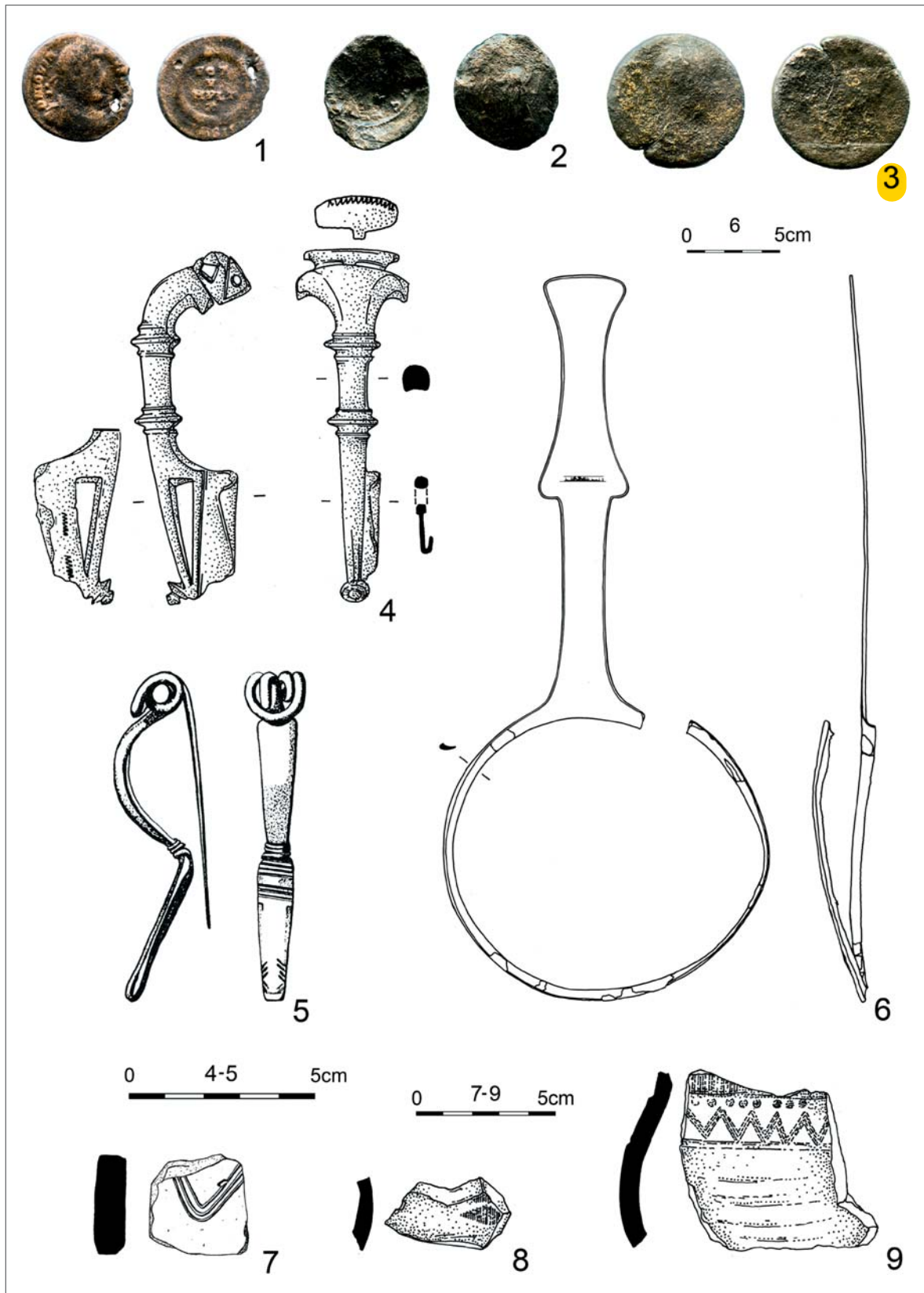
2. Dvě stejné germánské obloukovité bronzové ostruhy s knoflíky na koncích ramen.

3. 5 římských mincí bez bližšího určení.

Uložení: 1 – Muzeum Blanenska, bez inv. č. (v současné době v expozici, ale dosud není ve sbírkách muzea), 2–3 – neznámé (pravděpodobně v soukromé sbírce).⁴

Literatura: nepublikováno.

⁴ Ústní informace Antonína Štrofa z května 2019, autorský kolektiv tyto předměty neměl k dispozici při zpracování této studie.

Obr. 8. Nestratifikované nálezy z doby římské z okolí jeskyní Moravského krasu. 1 – Babice nad Svitavou, u Býčí skály; 2 – Olomučany „U Srnce“; 3 – Babice nad Svitavou „Hrádek u Babic“; 4 – Ochoz u Brna; 5 – Sloup „jeskyně Kůlna“; 6 – Křtiny; 7 – Blansko-Lažánky „Kateřinská jeskyně“; 8–9 – Mokrá-Horákov „Horákovský hrad“. 1–3 měřítko 1 : 1.

Fig. 8. Unstratified finds from the Roman period from the surroundings of the caves of the Moravian Karst. 1 – Babice nad Svitavou, at Býčí skála; 2 – Olomučany “U Srnce”; 3 – Babice nad Svitavou “Hrádek u Babic”; 4 – Ochoz u Brna; 5 – Sloup “Kůlna cave”; 6 – Křtiny; 7 – Blansko-Lažánky “Kateřinská cave”; 8–9 – Mokrá-Horákov “Horákovský hrad”. 1–3 scale 1 : 1.